

Jäv för konkursförvaltare vid koncernkonkurser*

ANNA WARBERG**

Artikeln belyser konkurslagens reglering om jäv för konkursförvaltare vid konkurser inom en koncern. Den behandlar särskilt frågan om jäv när samma förvaltare utses för flera konkurser inom koncernen, men också i vilken mån olika förvaltare kan samverka sinsemellan utan att räknas som jäviga. En av artikelns huvudsakliga slutsatser är sammanfattningsvis att risken för att en förvaltare hamnar i en jävssituation är större vid koncernkonkurser och då särskilt vid samförvaltning, jämfört med konkurser där motsvarande koppling mellan gäldenärerna saknas. Konkurslagen ger visserligen ett visst utrymme för flexibilitet genom möjligheten att utse medförvaltare. Den ökande förekomsten av koncerner och behovet av en effektiv förvaltning ger dock anledning att se över dagens regelverk.

1. Inledning

Det är ingen nyhet att företag numera ofta organiseras i företagsgrupper. Enligt en rapport från Tillväxtverket står koncernföretag för majoriteten av alla arbetstillfällen i det privata näringslivet i Sverige.¹

Med tanke på att koncerner blir allt vanligare kan det verka förvånande att konkurslagen (1987:672) inte innehåller några specifika regler som rör just hanteringen av insolventa koncernbolag. Enligt konkurslagen hanteras snarare varje gäldenärs konkurs var för sig. Det är en gäldenär, ett konkursbo, en förvaltare och inte minst ett borgenärskollektiv, som är kopplat till en enskild gäldenär.²

* Denna text har genomgått vetenskaplig expertgranskning (peer review).

** Universitetslektor och ph.d. i civilrätt vid Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet. Jag vill passa på att rikta ett stort tack till den anonyma granskaren av denna artikel för sina vänliga och konstruktiva kommentarer. Likaså ett stort tack till f.d. lagmannen jur.dr h.c. Mikael Mellqvist för sina värdefulla kommentarer i ett tidigt skede av denna artikel.

¹ Desax och Langbeck, Koncerners utveckling i Sverige 2005–2020, Rapport 0434, Tillväxtverket 2023.

² Förevarande artikel bygger vidare på och fördjupar en del av de resonemang som förs i Warberg, Insolvens och koncerner: ett bortglömt kapitel, Europarättslig Tidskrift 1:61 2025, där

Det vore dock fel att konstatera att koncerner inte *kan* hanteras i ett sammanhang enligt svensk konkursrätt bara för att detta inte är uttryckligen lagreglerat. Lagen står endast, helt enkelt, tyst i fråga om koncerner. I konkurslagens förarbeten nämns det däremot att det kan vara rationellt, av effektivitetsskäl, att samma konkursförvaltare handlägger flera konkurser inom samma koncern parallellt.³ I praktiken förekommer det också att samma konkursförvaltare utses för koncernkonkurser, när detta begärs. En samordning lär i allmänhet vara motiverad om den främjar en förmånlig och snabb avveckling av respektive konkursbo, enligt 7 kap. 8 § konkurslagen.

Ett problem, som också nämns i förarbetena, är att det kan förekomma intressekonflikter under koncernkonkurser med samma konkursförvaltare och som gör att förvaltaren ses som jävig. Förarbetena ger dock inte något konkret svar på när jäv föreligger utöver vad som gäller för konkurser i allmänhet. Uttalandena ledde inte heller till någon särskild lagstiftning vad gäller koncerner. Frågan om jäv vid koncernkonkurser lämnas enligt förarbetena i stället till rätts-tillämpningen att hantera.⁴

Syftet med denna artikel är att belysa konkurslagens reglering om jäv för konkursförvaltare vad gäller koncerner.⁵ Det handlar särskilt om situationen när samma förvaltare utses för flera konkurser inom samma koncern, men också i vilken mån olika förvaltare kan samverka sinsemellan utan att räknas som jäviga.⁶

frågan om hur bestämmelserna rörande internationella koncerner i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/848 av den 20 maj 2015 om insolvensförfaranden (omarbetning) har fått genomslag i svensk konkursrätt analyseras, samt Warberg, En moderniserad insolvensrätt för koncerner: En komparativ analys, *Insolvensrättslig Tidskrift* nr 3–4 2025, där tidigare nämnda EU-förordning jämförs med UNCITRAL Model Law on Enterprise Group Insolvency with Guide to Enactment (2019) mot bakgrund av vår svenska reglering av koncernkonkurser.

³ Prop. 1988/89:31 om jäv för konkursförvaltare s. 12.

⁴ Prop. 1988/89:31 om jäv för konkursförvaltare s. 12–13.

⁵ Jävsreglerna i konkurslagen bör egentligen inte studeras isolerat. Ofta är konkursförvaltaren en advokat som omfattas av Advokatsamfundets etiska regler och dessa kan därför också sätta gränser för vad en konkursförvaltare kan eller får göra. Den här artikeln behandlar dock inte Advokatsamfundets regler, i stället ligger fokus på just konkurslagen. Vad gäller Advokatsamfundets etiska regler, se Sveriges advokatsamfunds skrift *Vägledande regler om god advokatsed*, 2008 samt Peyron, *Advokatetik. En praxisgenomgång*, Sveriges advokatsamfund, andra upplagan 2017. Se också vidare i 8 kap. 4 § rättegångsbalk (1942:740), där kravet på advokater att följa god advokatsed framgår. Se även Ramberg, *Replik till Åbjörnsson och Wennes artikel angående jäv för konkursförvaltare*, JT 2013–14 s. 229 samt Wenne och Åbjörnsson, *Angående fråga om jäv för konkursförvaltare*, JT 2012–13 s. 1007.

⁶ Frågan om jäv i koncernsammanhang behandlas sparsamt i prop. 1988/89:31. Vad gäller jäv för konkursförvaltare enligt konkurslagen generellt, se utöver prop. 1988/89:31 särskilt prop. 1978/79:105 med förslag till ändring i konkurslagen (1921:225), m.m. och prop. 1975/76:210 om ändring i konkurslagen (1921:225) m.m., NJA 2014 s. 788, NJA 2014 s. 922, NJA 2007 s. 471 och NJA 1981 s. 764. Rättsvetenskaplig litteratur vad gäller koncernkonkurser förekommer i tämligen begränsad omfattning. Vad gäller frågan om jäv för konkursförvaltare allmänt, se Mellqvist och Welamson, *Konkurs och annan insolvensrätt*, Norstedts Juridik 2022

En av artikelns huvudsakliga slutsatser är att jävsfrågan kan vara ett särskilt problematiskt område för konkursförvaltare vid en gemensam förvaltning av koncernkonkurser. Risken för att förvaltaren är eller hamnar i en jävssituation verkar dessutom öka i de konkurser där fördelarna med en samordning kan vara som störst, det vill säga när konkursgäldenärerna har haft ett mer omfattande samröre med varandra inom koncernen. Situationen försvåras av att förvaltaren löpande måste utvärdera ny information som kan tillkomma under konkursens gång samt jäv i relation till kollegor inom samma kontorsorganisation. Konkurslagen ger dock ett visst utrymme till flexibilitet vad gäller hanteringen av jäv genom möjligheten att i enskilda fall utse medförvaltare.

Möjligen finns det, de lege ferenda, anledning att införa en särskild reglering vad gäller just koncerner i konkurslagen i stället för att som idag försöka passa in koncernkonkurser i den reglering som gäller för övriga typer av gäldenärer. Konkursförvaltare skulle exempelvis kunna ges ett mer självständigt och fristående uppdrag att hantera koncernen som en helhet. Frågan är dock komplex, inte minst med tanke på att koncerner kan vara organiserade på en mängd olika sätt och att behovet, eller fördelarna, av samförvaltning kan skilja sig åt. Frågan om att införa en särskild reglering för koncernkonkurser går dessutom utöver enbart frågan om jäv och kräver vidare studier. Jävsproblematiken belyser dock behovet av en översyn av dagens regelverk.

2. Konkurslagens jävsregler i korthet

De centrala bestämmelserna om jäv för konkursförvaltare framgår av 7 kap. 1 § konkurslagen. Förvaltaren, eller den som är tilltänkt som förvaltare, räknas som jävig om den står i ett sådant förhållande till gäldenären, en borgenär eller någon annan att det är ägnat att rubba förtroendet för förvaltarens opartiskhet. Det får inte heller förekomma någon annan omständighet som medför att förtroendet för förvaltarens opartiskhet kan rubbas.

s. 101–105 och Heuman, Specialprocess, Norstedts Juridik 2020 s. 225–226 samt Palmér och Savin, Konkurslagen, Norstedts Juridik 2024. Se även Karlsson-Tuula och Persson, På vems förslag utses konkursförvaltaren? InraTi 3/2017 s. 45 och Möller, Utlåtande om hänsynstagande till personförslag vid utseende av konkursförvaltare. Insolvensrättsliga utlåtanden, 2016, s. 272 ff. Se även Rekonstruktion- och konkursförvaltarkollegiet (REKON) Rekommendationer om god förvaltarsed, 2016 samt Kronofogdemyndighetens Handbok Konkurstillsyn 2024 s. 26, Kronofogdemyndighetens ställningstagande nr 3/21/TSM 2021-10-01 Jäv i konkurs för tidigare företagsrekonstruktörer, Kronofogdemyndighetens ställningstagande nr 2/18/TSM 2018-06-21 Konkursförvaltarkretsen, Kronofogdemyndighetens ställningstagande, Dnr 840 24044-19/121, 2019-10-21 Förslag på konkursförvaltare. Se även vissa resonemang i SOU 2016:72 Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet Del 2 och SOU 2000:62 Ny konkurs-tillsyn.

Förvaltarens huvudsakliga uppgift är att tillvarata borgenärskollektivets intressen och främja en snabb och förmånlig avveckling av boet.⁷ Jävsreglerna syftar till att förvaltaren inte ska vara bunden, personligt eller ekonomiskt, till olika intressen i konkursen. Det skulle annars kunna hindra förvaltaren från att göra de intresseavvägningar som krävs när förvaltaren fullgör sin uppgift.⁸

Bedömningen av jäv enligt konkurslagen är dock inte lika strikt som exempelvis vad gäller domarjäv enligt rättegångsbalken. Den ska enligt konkurslagens förarbeten göras med utgångspunkt i om det faktiskt finns något ”förhållande som är ägnat att rubba förtroendet för förvaltarens opartiskhet (...)”.⁹ Om jävet saknar betydelse utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, exempelvis för att jävet rör en relation till en borgenär vars fordran är liten och som inte lär få någon utdelning, behöver förvaltaren inte räknas som jävig.¹⁰ Så lär också vara fallet i exempelvis en avskrivningskonkurs eller i en konkurs där oprioriterade fordringsägare inte får någon utdelning och den borgenär som jävet rör har en oprioriterad fordran.

Jäv föreligger således om det typiskt sett finns en beaktansvärd risk för att förtroendet för förvaltaren rubbas.¹¹ Ett annat sätt att uttrycka det på är att det krävs en bedömning av det jävsgrundande förhållandets karaktär.¹² Ett förhållande kan helt enkelt inte vara ägnat att rubba förtroendet för förvaltaren om förvaltaren inte kan ge någon särskild fördel för den aktuella personen som förhållandet rör till nackdel för övriga intressenter i konkursen.

Frågan om jäv bedöms särskilt i samband med att tingsrätten utser förvaltaren. Därefter har förvaltaren en skyldighet att underrätta Kronofogdemyndigheten, som tillsynsmyndighet, om eventuellt jäv löpande under själva förvaltningens gång. Frågan om jäv kan också aktualiseras exempelvis vid hörande i samband med ett bevakningsförfarande.

Vid just koncernkonkurser är frågan om jäv särskilt intressant vid tre typer av situationer. Den första är jäv vid gemensam förvaltning, det vill säga när samma förvaltare utses för flera konkurser inom samma koncern. Den andra är vid samverkan mellan olika förvaltare avseende konkurser inom samma kon-

⁷ Jävsbestämmelserna får ses mot bakgrund av att förvaltaren historiskt sett haft en mer begränsad roll och att förvaltaren före 1979 års reform i princip alltid utsågs av borgenärerna. Se prop. 1988/89:31 s. 4 ff. Angående den historiska bakgrunden, Millqvist, Konkursförvaltares skadeståndsansvar, SvJT 1991 s. 10 ff. Utgångspunkten att förvaltaren skulle vara en person som har borgenärernas förtroende kommer idag till uttryck bland annat i förvaltarens allmänna uppdragsbeskrivning i 1 kap. 1 § och 7 kap. 8 § konkurslag (1987:672). Det kan också vara värt att notera undantaget i 7 kap. 8 § 2 st. som innebär att förvaltaren kan ta hänsyn till vad som är ägnat att främja sysselsättningen långsiktigt, förutsatt att det inte sker till större skada för borgenärskollektivet.

⁸ Prop. 1988/89:31 s. 6–7, 10, Heuman s. 226 samt Karlsson-Tuula och Persson särskilt vid s. 51.

⁹ Prop. 1988/89:31 s. 8.

¹⁰ Prop. 1988/89:31 s. 7–8 och ett mer utvecklat resonemang på 11–12.

¹¹ Prop. 1988/89:31 s. 10.

¹² Prop. 1988/89:31 s. 8. Jämför REKON 2016 s. 7 ff.

cern. En sådan samverkan är visserligen inte nödvändigtvis problematisk ur jävssynpunkt i sig, men är ändå intressant att nämna i sammanhanget. Beroende på hur nära samarbetet sker kan det dessutom relatera till den tredje situationen, som rör kontorsjäv. Kontorsjäv rör situationen när en konkursförvaltare ingår i samma kontorsorganisation som en person som i sin tur omfattas av ett jävsgrundande förhållande och förvaltaren därför ”smittas” av detta.

Jäv kan givetvis aktualiseras även i andra situationer under en koncernkonkurs beroende på förvaltarens koppling till olika intressenter och utifrån konkurslagens mer allmänna jävsbestämmelser. I det följande behandlas dock endast dessa tre typsituationer utifrån just koncernperspektivet.

3. Jäv och koncernkonkurser

3.1 Gemensam konkursförvaltning

Konkurslagen sätter som nämnts inledningsvis inga hinder mot att samma konkursförvaltare utses för flera konkurser inom samma koncern samtidigt.¹³ Enbart den omständigheten i sig att förvaltaren handlägger flera förfaranden parallellt är inte jävsgrundande.

Utmärkande för koncerner är dock att det finns kopplingar mellan koncernmedlemmarna. I prop. 1988/89:31 konstateras att konkursförvaltaren kan hamna i besvärliga situationer som förvaltare för ett moderbolag och för ett dotterbolag samtidigt.¹⁴ Det kan helt enkelt finnas motstridiga intressen i olika konkursbon inom en koncern. Som exempel ges att ett moderbolag kan ha en fordran på ett dotterbolag och att förvaltaren då ”i realiteten kan komma att ha ställning av borgenär i det bolag där han också är förvaltare, dvs. i dotterbolaget. Därmed

¹³ Om förslaget på en gemensam konkursförvaltare kommer från gäldenären eller en borgenär måste dock, i likhet med vad som gäller för förvaltarförslag i allmänhet, tingsrätten särskilt uppmärksamma risken för jäv, men ett förslag i sig diskvalificerar inte i dagsläget den person som har föreslagits, NJA 2007 s. 471, Mellqvist och Welamson s. 103–104. Förvaltarförslag har blivit omdiskuterat på senare tid, bland annat mot bakgrund av risken för bedrägerier, Karlsson-Tuula, Dags överge tanken om att en gäldenär eller borgenär kan föreslå konkursförvaltare, InraTi 4/2024 s. 87. Frågan om det alls ska vara möjligt att föreslå en konkursförvaltare diskuteras också i den äldre konkurslagens förarbeten, se prop. 1975/76:210 s. 187–188 och prop. 1978/79:105 s. 159–161. Se Karlsson-Tuula och Persson särskilt s. 54 ff. som dock i likhet med Palmér och Savin menar att det vore bättre om tingsrätterna i vissa fall bortser från eventuella förslag och bedömer förvaltarens lämplighet helt självständigt. Se även Möller s. 272 ff. Se också Kronofogdemyndighetens ställningstagande, Dnr 840 24044-19/121, 2019-10-21, s. 4 samt Kronofogdemyndighetens ställningstagande nr 2/18/TSM s. 14. Se även SOU 2000:62 s. 169–170, som lyfter frågan om hur förvaltarförslag hanteras hos tingsrätterna i praktiken.

¹⁴ Prop. 1988/89:31 s. 12.

är det uppenbarligen stor risk för förvaltaren att hamna i intressekonflikter som kan vara ägnade att rubba förtroendet för hans opartiskhet.”¹⁵

Kopplingarna mellan koncernmedlemmarna kan se olika ut beroende på hur koncernen är organiserad. Det kan röra sig om alltifrån en mindre stark koppling, såsom att ett moderbolag endast har ett intresse i ett dotterbolag genom sitt ägande av detsamma, till att det finns fler och starkare kopplingar mellan koncernmedlemmarna. Förutom ett möjligt fordringsförhållande kan det under en konkurs också förekomma frågor om kvittning, återvinning, separationsrätt till viss egendom eller en tvist av något annat slag i förhållande mellan koncernmedlemmarna. Det ligger nära till hands att det kan föreligga ett möjligt jävsgrundande förhållande för konkursförvaltaren i sådana fall.

Detsamma lär även gälla för andra frågor där förvaltaren ska, eller kan komma att behöva, ta ställning till hur konkursboet ska förhålla sig till den andra koncernmedlemmen som förvaltaren samtidigt hanterar.¹⁶ Det innebär att så snart det uppstår en intressekonflikt av något slag mellan konkursgäldenärerna som förvaltaren behöver ta ställning till kommer förvaltaren att hamna i ett möjligt jävsgrundande förhållande.

Ett möjligt jävsgrundande förhållande är dock inte tillräckligt för att konstatera att förvaltaren är jävig. Det krävs som nämnts också att förhållandet i det aktuella fallet är ägnat att rubba förtroendet för förvaltarens opartiskhet. Det måste således göras en vidare bedömning av omständigheterna i varje enskilt fall.

Det kan dessutom vara svårt att bedöma vad som utgör en intressekonflikt, eller var gränserna går för en sådan, under en koncernkonkurs. Ett exempel är när det är fråga om att fortsätta den ena gäldenärens verksamhet för att kunna samordna en försäljning av den andra gäldenärens verksamhet. En möjlig intressekonflikt skulle då kunna bestå i de ökade kostnader och den tidsutdräkt det innebär för det ena konkursboet med en fortsatt drift. En förutsättning för en fortsatt drift är visserligen att de ökade kostnaderna kompenseras genom en potentiell ökad tillgångsmassa i konkursboet, genom fördelar vid den samordnade försäljningen. Om förvaltaren handlägger båda konkurserna samtidigt kan dock den här möjliga intressekonflikten eventuellt räknas som ett jävsgrundande förhållande, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet.

Här bör också inflikas att förvaltaren alltid har att förhålla sig till sitt uppdrag enligt konkurslagen under sin förvaltning. I en situation där förvaltaren ställs inför en intressekonflikt och förvaltaren inte kan fatta ett beslut till fördel för det ena konkursboet utan att det riskerar att skada det andra konkursboet, hamnar förvaltaren i ett svårt läge. Förutom att det kan röra sig om ett jävsgrundande förhållande är det dessutom så att förvaltarens uppdrag är att ta tillvara det enskilda borgenärskollektivets intressen och att i det syftet främja en snabb

¹⁵ Prop. 1988/89:31 s. 12.

¹⁶ Jämför prop. 1988/89:31 s. 13.

och förmånlig avveckling av boet.¹⁷ Det finns därför inte något större utrymme för förvaltaren att fatta beslut eller vidta åtgärder för ett konkursbo till nackdel för ett annat konkursbo som förvaltaren handlägger parallellt, alldeles oavsett frågan om jäv.

Exemplet om fortsatt drift tangerar frågan om förvaltarens uppdrag på så sätt att en fortsatt drift i alla fall förutsätter att detta är gynnsamt för det enskilda borgenärskollektivets intressen, eller enligt undantaget i 7 kap. 8 § 2 st. konkurslagen, att det främjar sysselsättningen långsiktigt. Förutsatt att förvaltaren agerar enligt sitt uppdrag får det inte finnas en intressekonflikt i situationen mellan konkursbona. Om det finns en intressekonflikt kommer förvaltaren inte att kunna vidta någon åtgärd eftersom det inte skulle vara förenligt med förvaltarens uppdrag vad gäller det konkursbo, och därigenom det borgenärskollektiv, som riskerar att drabbas negativt av åtgärden. Detta är dock givetvis en annan fråga än just frågan om jäv, men den visar den vidare komplexiteten i att hantera koncernkonkurser för samma förvaltare.

En fråga som relaterar till frågan om jäv vid gemensam förvaltning, är frågan om jäv när det handlar om att utse samma förvaltare för en *efterföljande* konkurs inom samma koncern. Det rör sig således då inte om att konkurserna hanteras parallellt, utan efter varandra. Att utse samma förvaltare kan motiveras med att de kunskaper som förvaltaren har om koncernen bedöms vara värdefulla och tidsbesparande vid den senare konkursen samt att den tidigare konkursen skedde i nära tidsmässigt samband så att kunskaperna fortfarande är användbara.

Egentligen gör sig samma överväganden gällande angående jäv när det handlar om att utse samma förvaltare vid en efterföljande konkurs som vid en gemensam, parallell, handläggning. Det kan, liksom vid gemensam förvaltning och beroende på hur nära sammankopplade gäldenärerna har varit, förekomma jävsgrundande förhållanden som relaterar till just kopplingarna mellan konkursgäldenärerna.

En skillnad är dock att förvaltaren i den senare konkursen också kan komma att få granska och hantera åtgärder och beslut fattade i den tidigare konkursen som förvaltaren själv har fattat. Beroende på omständigheterna, om det förekommer intressemotsättningar i förhållande till den senare konkursen, kan det också utgöra ett jävsgrundande förhållande för förvaltaren.¹⁸

¹⁷ 1 kap. 1 § och 7 kap. 8 § konkurslag (1987:672). Jämför dock även undantaget i 7 kap. 8 § 2 st.

¹⁸ Vissa paralleller kan möjligen dras till situationen då samma person som tidigare har varit rekonstruktör utses till konkursförvaltare i en efterföljande konkurs. Fallen är dock olika eftersom det då rör sig om samma gäldenär och att det då finns en mer framträdande risk att den tidigare rekonstruktören hanterar beslut och åtgärder som den själv varit del av att fatta, under konkursen. Frågan är omdiskuterad och har särskilt berörts gällande den äldre lagen om företagsrekonstruktion, se prop. 1995/96:5 *Lag om företagsrekonstruktion* s. 105 ff., NJA 2014 s. 788, NJA 2014 s. 922 samt Kronofogdemyndighetens ställningstagande nr 3/21/TSM. Se även SOU 2016:72 s. 227–230 samt Mellqvist och Welamson s. 102.

3.3 Samverkan mellan olika konkursförvaltare

Den andra situationen som kan vara intressant att lyfta angående jäv och koncernkonkurser är när olika förvaltare samverkar avseende olika koncernmedlemmars konkurser. Samverkan kan handla om alltifrån enbart utbyte av viss information till exempelvis samordning av försäljning av egendom, när detta är fördelaktigt inom respektive konkurs.

Samverkan mellan olika konkursförvaltare utgör dock inte något jävsgrundande förhållande i sig enligt konkurslagens jävsbestämmelser. Detta gäller även om det förekommer intressekonflikter mellan konkursbona. Förvaltarna handhar var sitt förfarande och ansvarar själva för det i förhållande till sina olika konkursbon. Det innebär att en förvaltare i detta fall inte ställs inför interna intressekonflikter på samma sätt som när en ensam förvaltare handhar flera konkurser inom samma koncern. En konkursförvaltare är dessutom typiskt sett inte motiverad att fatta beslut som kan vara negativa för förvaltarens konkursbo till fördel för en förvaltare för ett annat konkursbo, inte minst eftersom det kan leda till skadeståndskrav.

Slutsatsen att samverkan mellan olika konkursförvaltare i sig inte är jävsgrundande gäller dock enbart just samverkan sett helt isolerat. Det kan givetvis också finnas *andra förhållanden* mellan förvaltarna, eller i relation till andra berörda personer, och som kan aktualisera frågan om jäv. Det kan handla om att en förvaltare har någon form av eget ekonomiskt eller personligt intresse, som skiljer sig från konkursboets, att främja den andra konkursförvaltaren eller det andra konkursboet. Ett möjligt exempel kan vara om förvaltarna har personliga kopplingar, de kanske är makar, och den ena förvaltaren står i borgenärsställning i den andra förvaltarens konkurs eller har ett intresse i en sak som kan bli föremål för återvinning i den andra konkursen.¹⁹ Här är det dock inte nödvändigtvis själva samverkan eller koncernförhållandet i sig som leder till att frågan om jäv aktualiseras utan det är snarare just förhållandet mellan förvaltarna och respektive konkursbo. Den formen av jävsproblematik behandlas inte i denna artikel.

Samverkan mellan olika förvaltare är sammanfattningsvis inte i sig jävsgrundande enligt konkurslagen. Det är dock samtidigt också relevant att diskutera hur nära förvaltarna faktiskt kan komma varandra i sin samverkan innan närheten i sig räknas som jävsgrundande. Detta aktualiserar frågan om kontorsjäv.

3.4 Kontorsjäv

En praktiskt viktig fråga vad gäller jäv under koncernkonkurser är det så kallade kontorsjävet. Om en förvaltare är verksam på en arbetsplats där någon av förvaltarens kollegor har ett jävsgrundande förhållande räknas det även som att samma

¹⁹ Jämför prop. 1988/89:31 s. 13.

jävsgrundande förhållande gäller för förvaltaren. Enligt prop. 1988/89:31 torde detta gälla alla jurister som förvaltaren har en gemensam kontorsorganisation med.²⁰

Detta innebär att när förvaltare för olika konkurser inom en koncern delar kontorsorganisation, oavsett om förvaltarna samverkar med varandra eller inte, kan jävsgrundande förhållanden ”smitta”. En intressekonflikt mellan konkursbona kan således leda till att förvaltarna räknas som jäviga.

Om förvaltarna däremot inte delar kontorsorganisation torde det däremot inte bli tal om att förvaltarna ”smittar” varandra enbart för att de samverkar med varandra angående konkurser för olika koncernmedlemmar. Samverkan är som nämnts inte i sig jävsgrundande, om det inte förekommer i kombination med andra jävsgrundande förhållanden mellan förvaltarna. Det krävs just att förvaltarna delar kontorsorganisation för att det ska bli tal om kontorsjäv.

Kontorsjäv kan också aktualiseras i förhållande till andra kollegor, både vid samverkan mellan olika förvaltare och vid en parallell handläggning av koncernmedlemmars konkurser för en ensam förvaltare. Det kan exempelvis handla om att en kollega till förvaltaren, som är verksam på samma kontor, biträder eller tidigare har biträtt en borgenär i konkursen. Då kan kollegans jävsgrundande förhållande ”smitta” förvaltaren.

Vad gäller just parallell förvaltning av konkurser inom en koncern med samma förvaltare skiljer sig egentligen inte bedömningen av kontorsjäv från vad som gäller för kontorsjäv i allmänhet. Samma typ av bedömning gör sig gällande oavsett om det rör sig om gäldenärer inom en koncern eller en ensam gäldenär, det vill säga att kollegors jävsgrundande förhållanden smittar förvaltaren.

En betydande skillnad är dock att risken för kontorsjäv kan öka vid samförvaltning inom en koncern jämfört med vid förvaltning rörande en ensam gäldenär. Detta beror helt enkelt på att det typiskt sett är fler intressenter involverade och som kan ha kopplingar till förvaltarens kollegor, eftersom det just rör sig om flera konkursgäldenärer. Det gäller i synnerhet vid större koncernkonkurser.

Risken för kontorsjäv innebär att det i praktiken kan vara svårt för en förvaltare, som är verksam inom en större kontorsorganisation, att ta på sig ett uppdrag om samförvaltning av koncernkonkurser. Det gäller kanske främst vid större koncernkonkurser och då just beroende på antalet involverade intressenter. Samtidigt är en större kontorsorganisation användbar, och kanske till och med nödvändig, under en större koncernkonkurs eftersom det krävs en viss organisation för att kunna hantera en sådan.

²⁰ Se prop. 1988/89:31 s. 13. Jämför även NJA 1981 s. 764. Observera också att i den här artikeln behandlas endast kontorsjäv enligt konkurslagens jävsbestämmelser. När det rör sig om en advokat som tilltänkt konkursförvaltare är det nödvändigt att återigen påminna om Advokat-samfundets etiska riktlinjer som nämndes inledningsvis i denna artikel.

4. Medförvaltare vid jäv

En möjlig lösning vid jäv, vilket också redan har antytts tidigare i denna text, är att utse en medförvaltare. Medförvaltaren får i uppdrag att sköta den del av förvaltningen där konkursförvaltaren är jävig.

Utgångspunkten i konkurslagen är dock att en konkurs ska handläggas av en förvaltare, om det inte behövs fler med hänsyn till boets omfattning och beskaffenhet, enligt 7 kap. 2 § 2 st. konkurslagen. Detta är nödvändigt inte minst för att hålla nere kostnaderna för konkursen.²¹ I prop. 1988/89:31 framgår det också, vad gäller konkurser i allmänhet, att det kan vara befogat att utse en medförvaltare vid jäv, men att det normalt sett inte är lämpligt på grund av förvaltaruppdragets karaktär.²²

Om det redan vid tillfället när en förvaltare ska utses bedöms att förvaltaren kommer att vara jävig, exempelvis såsom ensam förvaltare för flera konkurser inom en koncern eller såsom samma förvaltare vid en efterföljande konkurs inom en koncern, måste det således finnas sådana fördelar med samförvaltningen att det motiverar att en medförvaltare utses redan då.

Under konkursens gång kan det också visa sig att förvaltaren trots allt är eller blir jävig, exempelvis baserat på den information som finns när väl boutredningen är klar.²³ Utgångspunkten enligt konkurslagen är då att den jäviga förvaltaren ska entledigas, om detta inte är olämpligt med hänsyn till förhållandena i konkursen, enligt 7 kap. 2 § 2 st. konkurslagen. Frågan om att då utse en medförvaltare ska dessutom enligt prop. 1988/89:31 bara aktualiseras om jävet rör en begränsad del av förvaltningen och det, exempelvis med hänvisning till de ökade kostnader det medför att ”ta om” hela konkursen med en ny förvaltare, finns skäl för att, trots jävet, behålla samma förvaltare.²⁴ Det kan handla om en viss fråga om återvinning, separationsrätt, kvittning eller liknande.²⁵ I sådana fall kan en medförvaltare förordnas för att handha just de delar som berörs av jävet istället för att förvaltaren entledigas. Uttalandena i förarbetena rör dock inte specifikt koncernkonkurser, utan jäv i allmänhet enligt konkurslagen.

Frågan blir därför, när kan det vara motiverat att utse en medförvaltare under en koncernkonkurs? Det gäller både när förvaltaren utses och när jäv uppdragas senare under konkursen.

Koncerner kan vara organiserade på en mängd olika sätt. Beroende på hur koncernen är organiserad kan det finnas påtagliga fördelar med en gemensam förvaltare för samtliga konkurser inom koncernen. Det kan röra fördelar genom

²¹ Mellqvist och Welamson s. 104–105. Jämför även prop. 1988/89:31 s. 14 och prop. 1978/79:105 m.m. s. 162.

²² Prop. 1988/89:31 s. 8–9.

²³ Prop. 1988/89:31 s. 8.

²⁴ Prop. 1988/89:31 s. 14.

²⁵ Jämför REKON 2016 s. 10 och prop. 1988/89:31 s. 14.

en samordning av själva boutredningen, av sammanträden och möjligheten att samordna konkursens sluthandlingar när det är dags för utdelning och att avsluta respektive konkurs. Om olika förvaltare utses kan det ta tid för varje förvaltare att sätta sig in i koncernmedlemmarnas problematik, tid som kan sparas in med samma förvaltare. Det gäller för koncerner med en mer integrerad organisation, men också vad exempelvis gäller koncernmedlemmar som enbart är skalbolag eller så kallade SPV-bolag. Där kan kostnaderna för konkurserna som helhet öka om varje enskild konkursförvaltare måste sätta sig in i verksamheten och exempelvis hitta gäldenärens ställföreträdare, som kanske är samma personer inom koncernen, jämfört med om alla konkurserna hanteras av en ensam förvaltare.

I större konkurser och då särskilt större koncernkonkurser, kan visserligen risken för kontorsjäv öka. Det kan dock som nämnts finnas fördelar med att hantera konkurser inom en större kontorsorganisation jämfört med i en mindre organisation av administrativa skäl. Vad gäller större koncernkonkurser kan därför behovet av att konkurserna handläggs av en förvaltare inom en större organisation möjligen motivera att medförvaltare utses just vid kontorsjäv. En konsekvens är annars att förvaltare inom större organisationer kan ha svårt att ta på sig förvaltaruppdrag gällande koncernkonkurser.

Sammantaget kan det följaktligen, beroende på situation, vara väl motiverat att utse en medförvaltare vid jäv under koncernkonkurser, både i samband med att konkursförvaltaren utses och vid sådana situationer då jäv uppstår senare under konkurserna.²⁶ Samordningsfördelarna måste dock återigen överväga kostnaden för att utse en medförvaltare.

Om det däremot rör sig om en koncern där det knappt finns några kopplingar mellan konkursgäldenärerna, men det finns ett möjligt jävsgrundande förhållande såsom exempelvis en koncernintern fordran, kan det vara mindre väl motiverat att för den sakens skull utse en medförvaltare enligt konkurslagen. Detta eftersom det då saknas, eller enbart finns mindre, samordningsfördelar som motiverar att samma förvaltare hanterar samtliga konkurser. Om det då skulle utses en medförvaltare kan kostnaderna för medförvaltaren bli större än fördelarna av en samordning. I så fall lär det vara mer lämpligt att inte utse samma förvaltare för konkurserna; och om jäv skulle uppstå eller uppdagas under förvaltningen kan det vara mer motiverat att entlediga förvaltaren än att då utse en medförvaltare, beroende på hur långt konkurserna har fortskridit.

Slutligen kan det också tänkas att samordningsfördelarna typiskt sett är större vid koncernkonkurser som hanteras parallellt, än vid en efterföljande konkurs inom koncernen. Skälet för detta är att det vid en efterföljande konkurs inte längre går att samordna vissa delar av konkurserna. Om förvaltarens kunskaper

²⁶ Denna slutsats gäller dock endast här diskuterade jävsgrundande förhållanden, det vill säga de som beror på kopplingarna mellan koncernmedlemmarna. Denna artikel rör som nämnts inledningsvis inte andra typer av jävsgrundande förhållanden och därför inte heller lämpligheten att utse medförvaltare i andra fall.

om koncernen bedöms som så värdefulla att det överväger kostnaden för en medförvaltare kan det dock fortfarande vara motiverat att utse en medförvaltare även vid en efterföljande konkurs med samma förvaltare.

5. Avslutande kommentar

Jävsfrågan kan kort sagt vara något av ett minfält för en konkursförvaltare under koncernkonkurser och då särskilt vid gemensam förvaltning. Det gäller inte minst eftersom det är något som förvaltaren löpande måste utvärdera när ny information tillkommer under konkursens gång och även i relation till kollegor. Frågan om jäv får särskild aktualitet under koncernkonkurser helt enkelt på grund av att det som är utmärkande för koncerner just är att koncernmedlemmar typiskt sett har haft en viss relation och kopplingar mellan varandra.

Sannolikheten, eller risken om man så vill, för att förvaltaren är eller hamnar i en jävssituation är i allmänhet större vid gemensam förvaltning av koncernkonkurser jämfört med då förvaltaren exempelvis hanterar två helt skilda gäldenärs konkurser. Risken för jävssituationer ökar dessutom i de konkurser där fördelarna med en samordning är som störst, nämligen då konkursgäldenärerna har haft ett mer omfattande samröre med varandra samt vad gäller större koncernkonkurser. Samtidigt som risken för jäv ökar talar effektivitetsskäl för en samordning.

Även om frågan om jäv kan vara problematisk att hantera för konkursförvaltare, är det inte helt enkelt att lösa den genom att regelmässigt utse medförvaltare vid koncernkonkurser. Medförvaltare medför en ökad kostnad, som inte alltid är motiverad mot bakgrund av de fördelar som samordningen innebär. Fördelen jämfört med kostnaden kan också vara svår att kalkylera i förväg.

Det är inte heller helt enkelt att dra slutsatsen att jävsbestämmelserna i konkurslagen bör, de lege ferenda, se annorlunda ut eller vara mer liberala för just koncernkonkurser givet dagens regelverk vad gäller konkurs i övrigt. Jävsbestämmelserna är nödvändiga för att säkerställa förtroendet för konkursförfarandet, med hänsyn till varje enskild konkursgäldenärs borgenärer.

Koncerner är dock som nämnts inledningsvis vanligt förekommande idag och utgör ett betydelsefullt inslag i företagandet i Sverige. Avsaknaden av en särskild reglering vad gäller koncerner vid insolvens innebär att koncernkonkurser måste passas in i den mall som gäller för övriga gäldenärer enligt konkurslagen. Det gäller inte enbart frågor om jäv utan också vad gäller förvaltningen som helhet.

Möjligen finns det anledning att fundera över om konkursförvaltarens uppdrag borde utvecklas i en mer självständig och fristående riktning, de lege ferenda, där koncerner hanteras mer som en helhet utifrån hur företagen faktiskt har varit organiserade före konkurserna. Det finns en del förslag från internationellt håll

på hur ett sådant särskilt regelverk för koncernkonkurser kan se ut, både vad gäller en möjlig processuell samordning och substantiell konsolidering.²⁷

Frågan om att införa särskilda regler vad gäller koncernkonkurser är dock komplex och rör fler aspekter än enbart frågan om jäv. Den kräver vidare studier. Jävsproblematiken vid koncernkonkurser belyser dock behovet av en översyn av dagens regelverk.

²⁷ Se exempelvis UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, Part Three 2010, UNCITRAL Model Law on Enterprise Group Insolvency with Guide to Enactment 2019, Principles for Effective Insolvency and Creditor and Debtor Regimes, World Bank Group 2021 och Möller (red.), Nordic-Baltic recommendations on insolvency law, Wolters Kluwer 2016, s. 67–71.